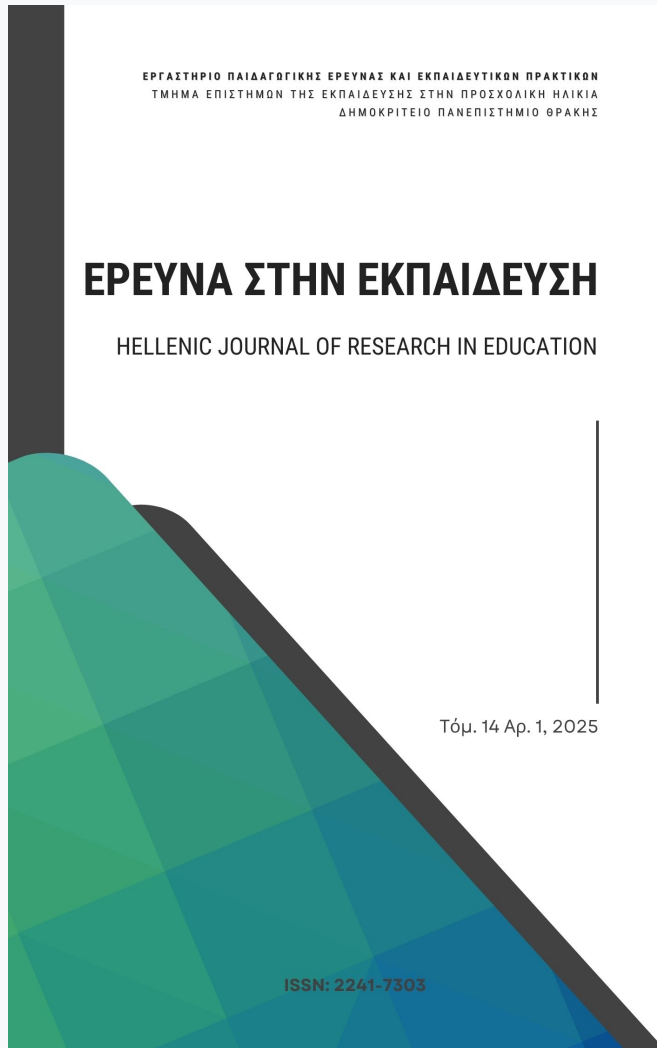

Έρευνα στην Εκπαίδευση

Τόμ. 14, Αρ. 1 (2025)

Το μάθημα των Εικαστικών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση από τη σκοπιά των γονέων

Ρόζα Πλαστήρα

doi: [10.12681/hjre.43463](https://doi.org/10.12681/hjre.43463)

Copyright © 2026, Ρόζα Πλαστήρα

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Πλαστήρα Ρ. (2025). Το μάθημα των Εικαστικών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση από τη σκοπιά των γονέων. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 14(1), 127-141. <https://doi.org/10.12681/hjre.43463>

Το μάθημα των Εικαστικών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση από τη σκοπιά των γονέων

Ρόζα Πλαστήρα

Εκπαιδευτικός Εικαστικών - Υποψήφια διδάκτωρ ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Περίληψη

Παρά την αναγνωρισμένη συμβολή των τεχνών στην ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών και τις ευκαιρίες που προσφέρει ως γνωστικό αντικείμενο προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι σύγχρονοι προσανατολισμοί της εκπαίδευσης του 21^{ου} αιώνα, το μάθημα των Εικαστικών κατέχει χαμηλή θέση στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και αντιμετωπίζεται ως «δευτερεύον». Η ανατροπή αυτής της πραγματικότητας καθίσταται δυσχερής, καθώς η περιθωριοποίηση των τεχνών αποτελεί απόρροια πληθώρας παραγόντων. Σε αυτούς συγκαταλέγονται και οι γονείς, οι οποίοι -αν και διαδραματίζουν κομβικό ρόλο στην εκπαιδευτική διαδικασία- αντί να λειτουργούν ως μοχλοί αλλαγής, συχνά συνδιαμορφώνουν και αναπαράγουν την ιεράρχηση των γνωστικών αντικειμένων, συμβάλλοντας στη διαίωνιση της εν λόγω νοοτροπίας. Με αφετηρία αυτό το σκεπτικό, η παρούσα μελέτη -στην οποία συμμετείχαν 229 γονείς μαθητών δημοτικού ή/και γυμνασίου- είχε ως σκοπό να διερευνήσει τις στάσεις των γονέων απέναντι στο μάθημα των Εικαστικών, τις απόψεις τους για το περιεχόμενο του εν λόγω αντικειμένου και το βαθμό ικανοποίησής τους από την εικαστική εκπαίδευση που λαμβάνουν τα παιδιά τους. Τα αποτελέσματα της έρευνας προσφέρουν πολύτιμα δεδομένα για τη χάραξη εκπαιδευτικών πολιτικών που θα έχουν ως σκοπό την ουσιαστική αναβάθμιση της καλλιτεχνικής παιδείας.

Abstract

Art education shapes students in their entirety and offers opportunities for the contemporary orientations of 21st century's education to be served. However, the art subject holds a low status in the Greek educational system and it is often treated as "secondary". Reversing this reality proves difficult, as the marginalization of the arts stems from a multitude of factors. These include parents, who play a fundamental role in the educational process. Instead of acting as catalysts for change, parents often co-shape and reproduce the hierarchy of academic subjects, contributing to the perpetuation of this mindset. With this rationale in mind, the present study - in which 229 parents of primary and/or secondary school students participated - aimed to investigate parents' attitudes towards the Art subject, their opinions on its content, and their degree of satisfaction with the art education their children receive. The research findings offer valuable insights for designing educational policies intended to effectively upgrade arts education.

© 2026, Ρόζα Πλαστήρα
Άδεια CC-BY-SA 4.0

Λέξεις-κλειδιά: Εικαστικά, Γονείς, Σχέσεις σχολείου-οικογένειας, Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Νέα Προγράμματα Σπουδών

Key words: Art subject, Parents, School-family relations, Primary & Secondary education, Curricula

Εισαγωγή

Τα Νέα Προγράμματα Σπουδών των Καλλιτεχνικών, προσδοκούν από μαθητές, εκπαιδευτικούς και γονείς να αισθάνονται «συνιδιοκτήτες ιδεών», σε ένα ανοιχτό μαθητοκεντρικό σχολείο. Ειδικότερα, το μάθημα των Εικαστικών επιδιώκεται να αποτελέσει ένα πλαίσιο στο οποίο η γνώση και η δημιουργία είναι αγαθά που ανήκουν σε όλους τους συμμετέχοντες στην εκπαιδευτική διαδικασία. Σε αυτό το πλαίσιο συστήνεται: οι μαθητές να δημιουργούν αξιοποιώντας την κριτική τους σκέψη, οι

Υπεύθυνος επικοινωνίας: Ρόζα Πλαστήρα, ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, ΤΚ 45110, r.plastira@uoi.gr

URL: <http://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/hjre/index>

εκπαιδευτικοί να λειτουργούν ως «καθοδηγητές» ενθαρρύνοντας το διάλογο γύρω από την τέχνη, και οι γονείς να υποβοηθούν την παραπάνω διαδικασία έχοντας συνειδητοποιήσει ότι βασικός σκοπός της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης είναι η ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών.

Ωστόσο, παρά το καθοριστικό ρόλο που παίζει το περιβάλλον της οικογένειας στην αγωγή των μαθητών, στην Ελλάδα, ο ρόλος των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία έχει ελάχιστα διερευνηθεί, ιδιαίτερα σε ότι αφορά το μάθημα των Καλλιτεχνικών. Εφαλτήριο για τη διεξαγωγή της παρούσας μελέτης αποτέλεσαν το παραπάνω ερευνητικό κενό αλλά και η υπόθεση ότι η χαμηλή θέση των Εικαστικών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, οφείλεται -ως ένα βαθμό- είτε στις στερεοτυπικές αντιλήψεις των γονέων σε ότι αφορά το περιεχόμενο του εν λόγω γνωστικού αντικείμενου, είτε σε έλλειψη ενημέρωσης -από πλευράς τους-, σχετικά με την εκπαιδευτική του αξία, είτε σε αρνητικές εμπειρίες από την καλλιτεχνική εκπαίδευση που λαμβάνουν τα παιδιά τους.

1. Θεωρητικό πλαίσιο

1.1 Το μάθημα των Εικαστικών

Η σημασία της διδασκαλίας των Καλλιτεχνικών έγκειται στον πολυδιάστατο ρόλο που διαδραματίζει στην αγωγή των εκπαιδευόμενων, εμπλέκοντάς τους σε δραστηριότητες υπό μορφή «εμπειριών» που με τη σειρά τους συντελούν στην ολόπλευρη καλλιέργεια της προσωπικότητάς τους (Βάος, 2008). Ως προς τη φυσιολογία, η Εικαστική Αγωγή -αποτελώντας γνωστικό πεδίο του οποίου οι στόχοι πηγάζουν από τις προσωπικές, κοινωνικές και ιστορικές ευθύνες της γενικής εκπαίδευσης-, αλλάζει συνεχώς μορφή ανάλογα το εκάστοτε κοινωνικοπολιτικό συγκείμενο και συναντάται ενίοτε ως ανάπτυξη της επιδεξιότητας, ως πολιτισμική καλλιέργεια, ως χειροτεχνία, ως λαϊκή παράδοση, ως αυτοέκφραση, ως πειραματισμός, ως πρακτική της καθημερινότητας, ως αναπτυξιακή δραστηριότητα, ως εργαλείο της καθημερινής ζωής, ως σώμα γνώσεων αλλά και ως πεδίο με κοινωνική διάσταση (Charman, 1993· Σάλλα, 2008). Ως εκ τούτου, η εικαστική εκπαίδευση δεν ενστερνίζεται μία καθολική αντίληψη περί καλλιτεχνικών, αλλά επιδέχεται ποικιλία προσεγγίσεων, που με τη σειρά τους συνεπάγονται διαφοροποίηση, ανανέωση και επαναπροσδιορισμό των στόχων και των πρακτικών της, ως απόρροια των εκάστοτε εκπαιδευτικών αναγκών και προτεραιοτήτων (Πλαστήρα, 2024).

Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, τα Εικαστικά αποτελούν διδακτικό αντικείμενο που συναντάται σε όλες τις τάξεις της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Ειδικότερα, σε επίπεδο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, το μάθημα των Καλλιτεχνικών αποτελεί μέρος της ενότητας «Αισθητική Αγωγή» μαζί με τη Μουσική και τη Θεατρική Αγωγή, στο οποίο αφιερώνονται δύο ώρες εβδομαδιαίως για τις δύο πρώτες τάξεις του Δημοτικού και μία ώρα για τις υπόλοιπες τέσσερις, με τη διδασκαλία του να ανατίθεται σε εκπαιδευτικούς της αντίστοιχης ειδικότητας (Υπ. Απόφαση Φ12/657/70691/Δ1/2016). Όσον αφορά τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, τα Εικαστικά εντάσσονται στην ενότητα «Πολιτισμός και δραστηριότητες» μαζί με τη Μουσική και αποτελούν μονόωρο μάθημα που διδάσκεται στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου (Υπ. Απόφαση 94207/Δ2/2021).

Γενικός σκοπός των Καλλιτεχνικών στο Δημοτικό είναι «οι μαθητές να γνωρίζουν, να μετέχουν και να απολαμβάνουν τη δημιουργική εικαστική διερεύνηση μέσα από την καλλιέργεια ενός πολύπλευρου οπτικού γραμματισμού, καθώς και να αναπτύξουν κριτικές ικανότητες, ώστε να κατανοούν και να εκτιμούν την παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά με ευαισθησία στις κοινωνικές, πολιτισμικές αξίες» (Υπ. Απόφαση 78075/Δ1/2022, σσ. 33816). Αντίστοιχα, η σκοποθεσία του μαθήματος στο Γυμνάσιο εμπεριέχει «την πολυεπίπεδη θεωρητική και εμπειρική γνώση, που είναι προσανατολισμένη στην κατανόηση του φαινομένου της τέχνης· την κατανόηση της οπτικής, εικαστικής και πολυτροπικής γλώσσας και των εικονιστικών κωδικών επικοινωνίας· τη σύνδεση και δημιουργική συσχέτιση της εικονιστικής με τη φυσική γλώσσα· τη δημιουργική εμπλοκή με το επιστημονικό και τεχνολογικό πεδίο· και την ανάπτυξη θετικών, ως προς τις εικαστικές τέχνες, αξιών, στάσεων και συμπεριφορών» (Υπ. Απόφαση 66121/Δ2/2022, σσ. 27146-27147).

Για την επίτευξη των σύνθετων αυτών σκοπών, βασικό εργαλείο αποτελούν τα Νέα Προγράμματα Σπουδών, τα οποία εκπονήθηκαν από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής το 2021 και συνιστούν «έναν οδικό χάρτη σχεδιασμού, οριοθέτησης και προσανατολισμού που καθοδηγεί την οργάνωση της εικαστικής διδασκαλίας» (Υπ. Απόφαση 66121/Δ2/2022, σσ. 27141). Σύμφωνα με αυτά, η διδασκαλία οργανώνεται σε δέκα άξονες, από τους οποίους οι έξι ήταν ήδη καθιερωμένοι και

αφορούσαν κυρίως μορφοπλαστικά στοιχεία, πειραματισμό με υλικά, μέσα, τεχνικές και θέματα ιστορίας της τέχνης, ενώ οι τέσσερις νέοι δίνουν έμφαση στην καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων, την ανάδειξη και πραγμάτευση ζητημάτων αειφορίας, την ενσωμάτωση των Τ.Π.Ε. στην εικαστική δημιουργία και την εισαγωγή στον οπτικό πολιτισμό.

1.2 Σχέσεις σχολείου-οικογένειας

Οι σχέσεις σχολείου-οικογένειας βρίσκονται σήμερα στο επίκεντρο του ερευνητικού ενδιαφέροντος, όντας άμεσα συνυφασμένες με την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης και τα ακαδημαϊκά επιτεύγματα των μαθητών. Οι σχέσεις αυτές διέπονται τόσο από ποσοτικά και όσο και από ποιοτικά χαρακτηριστικά, τα οποία διαφοροποιούνται βάσει των εκάστοτε «κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών συνθηκών, πολιτισμικών αξιών και επιστημονικών προσεγγίσεων» (Πεντέρη & Πετρογιάννης, 2013). Ως εκ τούτου, ο ρόλος που διαδραματίζουν οι γονείς στην εκπαιδευτική διαδικασία μεταβάλλεται ανάλογα τις συνθήκες και ορίζεται ποικιλοτρόπως με γνώμονα το βαθμό αλληλεπίδρασής τους με το σχολείο. Όροι όπως «γονεϊκή εμπλοκή», «γονεϊκή συμμετοχή», «εκπαιδευτικός συνεταιρισμός» κ.α. έχουν υιοθετηθεί από τη διεθνή ερευνητική κοινότητα προκειμένου να περιγράψουν τη δυναμική της σχέσης, ενώ τέσσερα διακριτά μοντέλα αντικατοπτρίζουν τις μεταξύ τους διαφορές: 1) Το σχολειοκεντρικό μοντέλο, το οποίο είναι ιεραρχικό με σαφή υπεροχή του σχολείου και τους γονείς να έχουν ρόλο παθητικό, 2) Το συνεργατικό μοντέλο, που ναι μεν δίνει έμφαση στην αμφίδρομη επικοινωνία, αλλά ο εκπαιδευτικός εξακολουθεί να έχει τον έλεγχο, 3) Το διαπραγματευτικό μοντέλο, που αντιμετωπίζει τους γονείς ως ισότιμους, με τους εκπαιδευτικούς να τους παραχωρούν ένα βαθμό δικαιοδοσίας και 4) το οικογενειοκεντρικό μοντέλο, σύμφωνα με τον οποίο οι γονείς είναι οι πλέον αρμόδιοι για τις κρίσιμες αποφάσεις καθώς γνωρίζουν τις ουσιαστικές ανάγκες των παιδιών (Ματσαγγούρας & Πούλου, 2008).

Ωστόσο, η συνεργασία σχολείου-οικογένειας θεωρείται κομβικής σημασίας για την πρόοδο των μαθητών, καθώς το να υπάρχουν κοινοί στόχοι συμβάλλει στη γνωστική, πνευματική και συναισθηματική ολοκλήρωση των εκπαιδευόμενων (Pirchio et al., 2013· Uludag, 2008). Προκειμένου αυτό να καταστεί εφικτό, βασικές προϋποθέσεις αποτελούν: ο αμοιβαίος σεβασμός των εμπλεκόμενων στη μαθησιακή διαδικασία, η αλληλουποστήριξή τους, η από κοινού λήψη αποφάσεων όσον αφορά την εκπαίδευση των μαθητών, καθώς και το να υπάρχουν κοινές επιδιώξεις που συνεπάγονται και κοινή ευθύνη για την επίτευξή τους (Friend & Cook, 1996). Επί προσθέτως, βασικοί παράγοντες που φαίνεται να επηρεάζουν την ουσιαστική συνεργασία μεταξύ γονέων και εκπαιδευτικών είναι: α) οι αντιλήψεις, στάσεις, και πεποιθήσεις των γονέων για την αξία και το ρόλο της εκπαίδευσης, β) οι προσδοκίες τους για την ακαδημαϊκή εξέλιξη των παιδιών τους καθώς και γ) οι πόροι που έχουν στη διάθεσή τους (ενδεικτικά: γνώσεις και δεξιότητες, κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, διαθέσιμος χρόνος, ενέργεια κ.α.) (Hoover-Dempsey & Sandler 1997).

Κλείνοντας, λαμβάνοντας υπόψη ότι η πορεία τόσο του θεσμού του σχολείου, όσο και αυτού της οικογένειας είναι εξελικτική, οι Martin, Ranson και Tall (1997) υποστηρίζουν ότι η μεταξύ τους σχέση θα αναπτυχθεί βαθμιαία σε τέσσερα στάδια, προκειμένου καταλήξει στην ουσιαστική συνεργασία: α) το στάδιο της εξάρτησης, το οποίο -αντικατοπτρίζοντας μια πιο «παραδοσιακή» σχέση σχολείου-οικογένειας- θεωρεί τους εκπαιδευτικούς «ανώτερους» και τους γονείς υποδεέστερους όσον αφορά τις γνώσεις, β) το στάδιο του μέλους, με την αξία των γονέων να αναγνωρίζεται και τους ίδιους να αντιμετωπίζονται πλέον ως «συνεκπαιδευτές», γ) το στάδιο της αλληλεπίδρασης, όπου το σχολείο επιδιώκει την όλο και πιο ενεργή συμμετοχή των γονέων στη σχολική ζωή και δ) το στάδιο της συνεργασίας, με γονείς και εκπαιδευτικούς να αποτελούν πια έναν «οργανισμό» με κοινό όραμα, ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις.

2. Μεθοδολογία της έρευνας

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να εξετάσει πώς αντιλαμβάνονται οι γονείς μαθητών δημοτικού ή/και γυμνασίου, το ρόλο του μαθήματος των Εικαστικών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Ειδικότερα, διερευνήθηκαν α) οι στάσεις των γονέων απέναντι στο μάθημα των Εικαστικών, β) οι αντιλήψεις τους για το περιεχόμενο του εν λόγω γνωστικού αντικείμενου και γ) ο βαθμός ικανοποίησής τους από την εικαστική εκπαίδευση που λαμβάνουν τα παιδιά τους.

Για τη συλλογή των δεδομένων αξιοποιήθηκε η μέθοδος της επισκόπησης με χρήση ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου αυτοαναφοράς, το οποίο αποτελούταν από κλειστού τύπου ερωτήσεις, καθώς και από ερωτήσεις ονομαστικής κλίμακας και ερωτήσεις πεντάβαθμης κλίμακας Likert. Κατά τη σύνταξη του ερωτηματολογίου -η δομή του οποίου διαμορφώθηκε με βάση τη μελέτη της σύγχρονης βιβλιογραφίας-, δόθηκε έμφαση στη σαφή διατύπωση και την αμεσότητα των ερωτήσεων έτσι ώστε να είναι κατανοητές από τους συμμετέχοντες. Επί προσθέτως, το ερωτηματολόγιο χορηγήθηκε πιλοτικά σε 10 γονείς προκειμένου να διαπιστωθούν αστοχίες. Μετά από ορισμένες διορθώσεις, προέκυψε η τελική του μορφή η οποία απαρτιζόταν από πέντε μέρη: α) ερωτήσεις που αποσκοπούν στη συλλογή δημογραφικού τύπου στοιχείων, β) ερωτήσεις που αφορούν τη σχέση των -συμμετεχόντων στην έρευνα- γονέων με την τέχνη, γ) ερωτήσεις που εξετάζουν τις απόψεις των γονέων για τα Εικαστικά στο σχολείο, δ) ερωτήσεις που διερευνούν τις αντιλήψεις των γονέων για το περιεχόμενο του μαθήματος των Εικαστικών και ε) ερωτήσεις που εστιάζουν στο βαθμό ικανοποίησης των γονέων από την εικαστική εκπαίδευση που λαμβάνουν τα παιδιά τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι πριν τη διαδικασία συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου, οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν μέσω σημειώματος της ερευνήτριας για το σκοπό διεξαγωγής της μελέτης και διαβεβαιώθηκαν ότι κατά την επεξεργασία των δεδομένων, θα διατηρηθεί η ανωνυμία τους.

Πληθυσμός της μελέτης -μέσω βολικής δειγματοληψίας-, ήταν 229 γονείς, το προφίλ των οποίων παρουσιάζεται αναλυτικά στον Πίνακα 1.

Πίνακας 1 Προφίλ των συμμετεχόντων (%)

Ιδιότητα	%	Ηλικία	%	Επίπεδο εκπαίδευσης	%
Μητέρα	77.7	20-30	0.4	Δημοτικό	1.7
Πατέρας	21.0	31-40	43.7	Γυμνάσιο	2.2
Κηδεμόνας	1.3	41-50	49.8	Λύκειο	14.5
		51-60	5.7	Ι.Ε.Κ./ Ανώτερη Σχολή	15.8
		60+	0.4	Α.Ε.Ι. / Τ.Ε.Ι.	43.2
				Μεταπτυχιακό	20.5
				Διδακτορικό	1.7
				Μεταδιδακτορικό	0.4
Οικ. Κατάσταση	%	Τόπος κατοικίας	%	Επάγγελμα	%
Άγαμος/η	0.9	Αγροτική	14.4	Δημόσιος υπάλληλος	31.4
Έγγαμος/η	93.4	Ημιαστική	23.2	Ιδιωτικός υπάλληλος	32.3
Διαζευγμένος/η	5.7	Αστική	48	Ελεύθερος Επαγγελματίας	20.5
		Μεγάλο αστικό κέντρο	14.4	Οικιακά	7.9
				Άνεργος/η	7.0
				Συνταξιούχος	0.9

Τα δεδομένα που προέκυψαν αναλύθηκαν με τη χρήση του «Στατιστικού πακέτου για τις κοινωνικές επιστήμες» SPSS. Ειδικότερα, προκειμένου να απαντηθούν τα ερωτήματα που τέθηκαν χρησιμοποιήθηκαν μέθοδοι της περιγραφικής στατιστικής. Αρχικά συστάθηκαν πίνακες κατανομής συχνοτήτων και υπολογίστηκαν οι μέσοι όροι προκειμένου να διαφανούν οι τάσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι παρόλο που για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν πεντάβαθμες κλίμακες Likert, για την καλύτερη ανάγνωση των αποτελεσμάτων οι κλίμακες αυτές συμπτύχθηκαν σε τριβάθμες. Τέλος, πραγματοποιήθηκε έλεγχος αξιοπιστίας διαπιστώνοντας ικανοποιητικό δείκτη Cronbach's alpha (.859).

3. Παρουσίαση & ερμηνεία των δεδομένων

3.1 Η σχέση των γονέων με την τέχνη

Σε ότι αφορά τη σχέση των συμμετεχόντων με την τέχνη, τα αποτελέσματα είναι μικτά με το 41.5% των γονέων να δηλώνουν ότι ασχολούνται σπάνια ή και καθόλου με τα Εικαστικά και ένα επίσης

μεγάλο ποσοστό (34.9%) να επισημαίνει ότι αποτελεί δραστηριότητα με την οποία έρχεται σε τριβή από συχνά έως και πολύ συχνά. Παρόμοια είναι η εικόνα και σε ότι αφορά τις επισκέψεις τους σε μουσεία, πινακοθήκες, εκθέσεις ή εικαστικά εργαστήρια. Βασικός ανασταλτικός παράγοντας μιας πιο συστηματικής εμπλοκής με τις τέχνες είναι για τους περισσότερους (66%) η έλλειψη χρόνου. Ακολουθούν με μεγάλη διαφορά οι οικονομικοί λόγοι (14.8%) και η αδυναμία πρόσβασης σε χώρους τέχνης (11.8%). Τέλος, ελάχιστοι ήταν οι γονείς που δήλωσαν ότι δεν ασχολούνται με τις τέχνες είτε επειδή δεν τις απολαμβάνουν (6.3%), είτε επειδή δεν κατανοούν το νόημά τους (1.1%). Ενθαρρυντικό εύρημα είναι ότι οι συμμετέχοντες, στην πλειοψηφία τους (71.6%) θα ήθελαν να ασχολούνται περισσότερο με τις τέχνες, γεγονός που αντικατοπτρίζεται και στο ότι σχεδόν στο ίδιο ποσοστό (72%), παροτρύνουν τα παιδιά τους να έχουν ως δημιουργική απασχόληση τα εικαστικά στο σπίτι. Ωστόσο, αυτό που αποτελεί έκπληξη είναι ότι σχεδόν το 1/2 των γονέων δηλώνουν ότι τα παιδιά τους συμμετέχουν σπάνια ή και καθόλου σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες εκτός σχολείου.

Πίνακας 2 Σχέση με την τέχνη (Σημειώστε το βαθμό ενασχόλησής σας με τα παρακάτω / N=229)

	Καθόλου/ Σπάνια	Λίγο	Συχνά/ Πολύ συχνά	Μ.Ο.
Στον ελεύθερο χρόνο μου ασχολούμαι με τις τέχνες (π.χ. σχέδιο, ζωγραφική, γλυπτική, κεραμική, χαρακτική, κατασκευές κλπ.)	41.5%	23.6%	34.9%	2.85
Επισκέπτομαι μουσεία, πινακοθήκες, περιοδικές εκθέσεις ή εικαστικά εργαστήρια	38.9%	33.6%	27.5%	2.88
Παροτρύνω το παιδί μου να έχει ως απασχόληση στο σπίτι τα εικαστικά	12.3%	15.7%	72%	3.94
Το παιδί μου συμμετέχει σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες εκτός σχολείου	46.2%	19.7%	34.1%	2.74
	Διαφωνώ/ Διαφωνώ απόλυτα	Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ	Συμφωνώ/ Συμφωνώ απόλυτα	Μ.Ο.
Θα ήθελα να είναι πιο συχνή η ενασχόλησή μου με τα εικαστικά	1.8%	26.6%	71.6%	3.93

3.2 Στάσεις απέναντι στο μάθημα των Εικαστικών

Όσον αφορά τις στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι στο μάθημα των Εικαστικών, η συντριπτική πλειοψηφία αντιλαμβάνεται ότι το εν λόγω γνωστικό αντικείμενο είναι ιδιαίτερος σημαντικός για την εκπαίδευση των μαθητών (Πίνακας 3). Ειδικότερα, οι γονείς φαίνεται να πιστεύουν σε μεγάλο βαθμό ότι η διδασκαλία των Καλλιτεχνικών αναπτύσσει ολόπλευρα την προσωπικότητα των εκπαιδευόμενων (93%), προσφέροντάς τους πνευματική καλλιέργεια (92.1%), βοηθώντας στη συναισθηματική τους ανάπτυξη (90.8%) και διευρύνοντας τις γνώσεις τους (90%). Οι απόψεις αυτές συμφωνούν με πληθώρα ερευνών οι οποίες υποστηρίζουν ότι το μάθημα των Εικαστικών, -δίνοντας έμφαση στην αντίληψη-, αποτελεί πνευματική διεργασία υπό μορφή «εμπειρίας», που προάγει την ανακαλυπτική πρόσκτηση της γνώσης, καλλιεργεί όλες τις μορφές νοημοσύνης, και -αποτελώντας μέσο εξωτέρευσης των εμπειριών-, οδηγεί τους εκπαιδευόμενους στην προσωπική πλήρωση (Ardouin, 2000· Βάος, 2008· Chapman, 1993· Dewey, 1934· Efland, 2002· Eisner, 2002· Gardner, 1990· Μαλαφάντης, 2020· Σάλλα, 2008· Vygotsky, 1971).

Σημαντικό ποσοστό των γονέων θεωρεί ότι το μάθημα των Καλλιτεχνικών συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση των μαθητών (81.7%), βελτιώνει την επικοινωνία τους με το ευρύτερο περιβάλλον (79%) και βοηθά στην επίδοσή τους και σε άλλες δραστηριότητες (76.9%), στοιχεία που επιβεβαιώνονται από μελέτες που επισημαίνουν: α) ότι η εικαστική πράξη επιτρέπει τη μετάδοση μηνυμάτων με μη λεκτικό τρόπο, συνδέοντας τον προσωπικό κόσμο των μαθητών με το περιβάλλον

τους, και διευκολύνοντας τη συνάντησή τους με τους «άλλους» (Βάος, 2008· Efland, 2002· Kemperl, 2013) και β) ότι το μάθημα των Καλλιτεχνικών μπορεί να αποτελέσει συνδετικό κρίκο ποικίλων επιστημονικών πεδίων, συμβάλλοντας στην εις βάθος και πληρέστερη κατανόηση -από πλευράς των μαθητών- όλων των γνωστικών αντικειμένων (Dhanapal et al., 2014· Sheridan et al., 2022).

Τέλος, σε μικρότερο αλλά μη ευκαταφρόνητο ποσοστό, οι συμμετέχοντες φαίνεται να πιστεύουν ότι τα Εικαστικά συντελούν στην πρόληψη της παραβατικότητας (59.8%). Η άποψη αυτή συνάδει με θεωρίες θεραπείας μέσω της τέχνης, οι οποίες υποστηρίζουν ότι η δημιουργική διαδικασία αποτελεί μέσο απελευθέρωσης έντονων συναισθημάτων, καθιστώντας τους μαθητές ικανούς να αποτιμήσουν και να θέσουν υπό έλεγχο τη συμπεριφορά τους (Κωτόπουλος et al., 2019). Υπό αυτό το πρίσμα, η τέχνη αποτελεί μέσο ενδοσκόπησης, ουσιαστικής κατανόησης του εαυτού, διαχείρισης συγκρούσεων και επίλυσης προβλημάτων.

Με βάση τα παραπάνω ευρήματα, δεν αποτελεί έκπληξη ότι οι περισσότεροι εκ των συμμετεχόντων αντιμετωπίζουν το μάθημα των Καλλιτεχνικών ως ισάξιο με τα άλλα διδακτικά αντικείμενα (76%). Για το λόγο αυτό είναι και αντίθετοι στην ιδέα μιας εικαστικής εκπαίδευσης που είτε θα έχει προαιρετικό χαρακτήρα (75.5%), είτε θα απευθύνεται μόνο σε μαθητές που ενδιαφέρονται για τα Εικαστικά (69%), είτε θα διδάσκεται μετά το πέρας των μαθημάτων, κατά τη διάρκεια του ολοήμερου προγράμματος (61.1%).

Επίσης, σχεδόν το 1/2 των γονέων διαφωνεί με την άποψη ότι το μάθημα των Καλλιτεχνικών έχει ως πρωταρχικό στόχο τη διασκέδαση ή τη χαλάρωση των μαθητών. Ωστόσο, οι αντιλήψεις αυτές δεν αντανακλώνται ούτε στην ελληνική, αλλά ούτε και στη διεθνή εκπαιδευτική πραγματικότητα, όπου τα Εικαστικά είτε αντιμετωπίζονται ως μέσο αποσυμφόρησης των μαθητών, είτε παραγκωνίζονται λόγω της εξετασιοκεντρικής φύσης των εκπαιδευτικών συστημάτων, κατέχοντας χαμηλή θέση στη συνείδηση μαθητών, εκπαιδευτικών και γονέων (Gibson & Larson, 2007· Liu et.al, 2022· Πλαστήρα, 2024).

Στον αντίποδα, εξαιρετικά ενθαρρυντικό εύρημα αποτελεί ότι η συντριπτική πλειοψηφία των γονέων διαφωνεί με τη διεξαγωγή του μαθήματος από μη «εξειδικευμένους στις τέχνες» εκπαιδευτικούς (81.2%). Όπως υπογραμμίζεται και από τη βιβλιογραφία, η ελλιπής κατάρτιση των εκπαιδευτικών αποτελεί σημαντικό παράγοντα υποβάθμισης του μαθήματος των Εικαστικών (Καπητανίδου, 2023). Ως εκ τούτου, η ανάθεσή του σε εκπαιδευτικούς γενικής παιδείας, οι οποίοι συχνά νιώθουν ανέτοιμοι να υπηρετήσουν τους σκοπούς που απορρέουν από το ρόλο τους, μπορεί να οδηγήσει σε περαιτέρω εργαλειοποίηση του αντικειμένου, το οποίο είτε θα διδάσκεται ανεπαρκώς είτε θα θυσιάζεται για την πρόοδο άλλων μαθημάτων (Ζαρκάδα, 2019· Σαράφα, 2021). Σε αντίθεση με πολλές άλλες χώρες, στην Ελλάδα, προβλέπεται η διδασκαλία της τέχνης από εξειδικευμένο προσωπικό τόσο στην Πρωτοβάθμια όσο και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Υπ. Απόφαση Φ12/657/70691/Δ1/2016). Αυτό ίσως να εξηγεί και τη στάση των συμμετεχόντων στην έρευνα γονέων, οι οποίοι -βάσει της ηλικίας τους- ενδεχομένως να υπήρξαν μαθητές που διδάχτηκαν Εικαστικά από δασκάλους γενικής παιδείας και συνεπώς είναι πλέον σε θέση να εκτιμήσουν τον επαγγελματισμό των εκπαιδευτικών που αναλαμβάνουν την καλλιτεχνική αγωγή των παιδιών τους.

Πίνακας 3 Στάσεις απέναντι στο μάθημα των Εικαστικών (Σημειώστε το βαθμό διαφωνίας/συμφωνίας σας στις παρακάτω προτάσεις. Το μάθημα των Εικαστικών... / N=229)

	Διαφωνώ/ Διαφωνώ απόλυτα	Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ	Συμφωνώ/ Συμφωνώ απόλυτα	Μ.Ο.
Είναι σημαντικό για την εκπαίδευση των μαθητών	1.3%	6.6%	92.1%	4.39
Αναπτύσσει ολόπλευρα την προσωπικότητα των μαθητών	1.3%	5.7%	93%	4.41
Δεν είναι τόσο σημαντικό όσο άλλα διδακτικά αντικείμενα	76%	14.8%	9.2%	2.10
Προσφέρει στο παιδί πνευματική καλλιέργεια και ανάπτυξη	0.9%	7%	92.1%	4.51

Βοηθά στη συναισθηματική ανάπτυξη και ισορροπία των μαθητών	2.2%	7%	90.8%	4.42
Έχει ως πρωταρχικό στόχο τη διασκέδαση των παιδιών και όχι τόσο τη μάθηση	44.6%	24.9%	30.5%	2.81
Συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση των μαθητών	2.6%	15.7%	81.7%	4.18
Βοηθά στην επίδοση των μαθητών και σε άλλες δραστηριότητες	2.6%	20.5%	76.9%	4.09
Διευρύνει την αντίληψη και τις γνώσεις των μαθητών	1.7%	8.3%	90%	4.35
Υπάρχει κυρίως για την χαλάρωση των μαθητών	41.1%	31.4%	27.5%	2.82
Θα ήταν προτιμότερο να απευθύνεται σε μαθητές που ενδιαφέρονται για τα εικαστικά	69%	22.3%	8.7%	2.11
Βελτιώνει την επικοινωνία των μαθητών με το περιβάλλον τους	2.2%	18.8%	79%	4.14
Θα έπρεπε να διδάσκεται μετά το πέρας των μαθημάτων, κατά τη διάρκεια του ολοήμερου προγράμματος	61.1%	19.2%	19.7%	2.34
Συντελεί στην πρόληψη παραβατικότητας	9.2%	31%	59.8%	3.76
Δεν είναι αναγκαίο να διεξάγεται από «εξειδικευμένους στις τέχνες» εκπαιδευτικούς	81.2%	12.2%	6.6%	1.79
Θα έπρεπε να είναι προαιρετικό	75.5%	13.1%	11.4%	1.93

3.3 Αντιλήψεις για το περιεχόμενο του μαθήματος των Εικαστικών

Σε ότι αφορά το περιεχόμενο του μαθήματος των Εικαστικών (Πίνακας 4) η συντριπτική πλειοψηφία των γονέων θεωρεί ότι η διδασκαλία των Καλλιτεχνικών πρέπει να εστιάζει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών (92.1%), στη διαμόρφωση της δικής τους αισθητικής (91.3%), στην καλλιέργεια της δημιουργικότητάς τους με τρόπο που να απολαμβάνουν σε όλη τους τη ζωή την επαφή με τις τέχνες (91.2%) και στην έκφραση των προσωπικών τους βιωμάτων μέσα από τη φιλοτέχνηση έργων (90.8%). Πρόκειται για τέσσερα πεδία στα οποία δίνουν ιδιαίτερη έμφαση και τα Νέα Προγράμματα Σπουδών των Εικαστικών, επιδιώκοντας ένα πλαίσιο διεξαγωγής της διδασκαλίας σύμφωνα με τις αρχές της κριτικής παιδαγωγικής, που θα εστιάζει στην καλλιέργεια του αισθητικού κριτηρίου των μαθητών, συνδέοντας ιδέες, νοήματα και έργα με τη ζωή (Υπ. Απόφαση 78075/Δ1/2022). Άλλωστε στη βιβλιογραφία έχει υπογραμμισθεί ότι η διδακτική της τέχνης δεν έχει ως πρωταρχικό σκοπό την ορθή καλλιτεχνική δημιουργία, αλλά το να αποτελεί ένα ασφαλές χώρο που θα επιτρέπει στους μαθητές να μπουν σε μια διαδικασία κριτικού στοχασμού, αναζήτησης, ανακάλυψης και διαμόρφωσης της δικής τους εικόνας για τον κόσμο, με τρόπο που θα αποκομίζουν τα οφέλη της τέχνης και θα αναζητούν την ομορφιά σε όλες τις πτυχές της ζωής (Βάος, 2008· Μαλαφάντης, 2020· Μιχαηλίδου & Πετρά, 2016· Σαραφα, 2021).

Εξαιρετικά μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων πιστεύει επίσης ότι το μάθημα των Εικαστικών πρέπει να δίνει έμφαση στην αυτενέργεια και την ανάληψη πρωτοβουλιών από πλευράς των μαθητών (87.4%), στο να είναι σε θέση να παρουσιάζουν με άνεση και επιχειρήματα τις δημιουργίες τους (87.4%), στο να πειραματίζονται με τεχνικές, μέσα και υλικά εικαστικής δημιουργίας (87.3%), στην καλλιέργεια των κοινωνικών τους δεξιοτήτων (86%), στην ευαισθητοποίηση τους σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος (85.6%), στην ανάπτυξη των ερευνητικών τους ικανοτήτων (84.7%) καθώς και στη διαμόρφωσή τους ως πολίτες (82.5%). Με εξαίρεση τον πειραματισμό των μαθητών κατά την εικαστική πράξη, που επιτρέπει στους μαθητές να επιδρούν στα υλικά, συμμετέχοντας με όλες τις αισθήσεις τους στη δημιουργική διαδικασία (Βάος, 2008), όλες οι υπόλοιπες πτυχές που έχουν υπογραμμισθεί από τους συμμετέχοντες ως καίριας σημασίας για το περιεχόμενο της εικαστικής μαθησιακής διαδικασίας, αφορούν την ανάπτυξη δεξιοτήτων άμεσα συνυφασμένων με την καλλιέργεια της ιδιότητας του πολίτη. Φαίνεται λοιπόν ότι

οι απόψεις των γονέων συνάδουν με τον προσανατολισμό και τη φιλοσοφία των Νέων Προγραμμάτων Σπουδών που στοχεύουν στη διαμόρφωση ενός δημιουργικού και αιεφόρου σχολείου, ανοικτού στην κοινωνία, που θα δίνει έμφαση στη σύνδεση θεωρίας και πράξης και θα παροτρύνει τους εκπαιδευόμενους να αναστοχάζονται, να ερευνούν, να δημιουργούν και να συμμετέχουν ενεργά στο κοινωνικό γίγνεσθαι (Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής πολιτικής, χ.χ.).

Αρκετοί συμμετέχοντες θεωρούν ότι το περιεχόμενο του μαθήματος των Εικαστικών πρέπει να εστιάζει στο να αναγνωρίζουν οι μαθητές τα «κρυφά μηνύματα» που περνούν οι εικόνες γύρω τους (79.5%), να δημιουργούν έργα συνδέοντάς τα με το κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο ζουν (79.4%) καθώς και να εξοικειώνονται με τα πολυμέσα φιλοτεχνώντας έργα με την χρήση των νέων τεχνολογιών (75.6%). Από την αυγή του 21ου αιώνα, ο οπτικός και ψηφιακός γραμματισμός βρίσκονται στο επίκεντρο των ιθυνόντων χάραξης εκπαιδευτικών πολιτικών αφού οι εικόνες, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και μαζικής ενημέρωσης καθώς και οι νέες τεχνολογίες έχουν διαμορφώσει μια νέα κουλτούρα που επιδρά στην προσωπικότητα των μαθητών (Μαλαφάντης, 2020· Σαράφα, 2021). Ο στόχος είναι επομένως διττός για το μάθημα των Εικαστικών, το οποίο οφείλει: α) να λειτουργεί ως «οδηγός αγοράς νοήματος», εκπαιδύοντας τους μαθητές να ερμηνεύουν τον κόσμο που τους περιβάλλει μεταφράζοντας ορθά τα μηνύματα των εικόνων που τους κατακλύζουν (Arendt, 2012· Duncum, 2002· Ραπανάκη & Σιδηροπούλου, 2024) και β) να ενσωματώνει τα πολυμέσα στη δημιουργική διαδικασία, συμβαδίζοντας με τη στροφή της μοντέρνας τέχνης στον ψηφιακό κόσμο (Isakov, 2023). Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι τα εν λόγω πεδία θεωρούνται καίριας σημασίας τόσο από την πολιτεία, όσο και από τους γονείς, η θέση του μαθήματος των Εικαστικών στο ωρολόγιο πρόγραμμα και οι υπάρχουσες υποδομές φαίνεται ότι αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες επίτευξης των σύνθετων αυτών στόχων. Επίσης, οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί συχνά δεν έχουν τη τεχνογνωσία προκειμένου να ενσωματώσουν τις νέες τεχνολογίες στο μάθημά τους με αποτέλεσμα η διδασκαλία τους να έχει μια παραδοσιακή μορφή (Black & Browning, 2011).

Τέλος, λιγότερη έμφαση πρέπει να δίνεται -σύμφωνα με τους γονείς- στο να γνωρίζουν οι μαθητές βασικές πληροφορίες γύρω από την ιστορία της τέχνης (61.6%) καθώς και στο να κατανοούν, να αναλύουν και να εκτιμούν έργα τέχνης (53.7%). Ωστόσο, προκειμένου η Εικαστική Αγωγή να μην εμπεριέχει δραστηριότητες επιδερμικού χαρακτήρα, οφείλει να συνδέει ουσιαστικά την καλλιτεχνική δημιουργία με την αναγνώριση -από πλευράς των μαθητών- των μορφικών στοιχείων των έργων τέχνης, του πλαισίου αναφοράς τους, του ρόλου τους και των κοινωνικών τους συνιστωσών (Βάος, 2008). Άλλωστε, μια από τις σπουδαιότερες συμβολές προσέγγισης του έργου τέχνης κατά τη μαθησιακή διαδικασία είναι οι ευκαιρίες που προσφέρει για κατανόηση των διαφορετικών εποχών, ανθρώπων και ιδεών και της αυτοαντίληψης των μαθητών ως ιστορικών υποκειμένων (Ardouin, 2000).

Πίνακας 4 Αντιλήψεις για το περιεχόμενο του μαθήματος των Εικαστικών (Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το μάθημα των Εικαστικών πρέπει να δίνει έμφαση στα παρακάτω; Οι μαθητές να... / N=229)

	Καθόλου/ Λίγο	Μέτρια	Πολύ/ Πάρα πολύ	Μ.Ο.
Πειραματίζονται με τεχνικές, μέσα και υλικά εικαστικής δημιουργίας	2.2%	10.5%	87.3%	4.26
Γνωρίζουν βασικές πληροφορίες γύρω από την ιστορία της τέχνης	8.3%	30.1%	61.6%	3.74
Είναι σε θέση να κατανοούν, να αναλύουν και να εκτιμούν έργα τέχνης	14.9%	31.4%	53.7%	3.56
Αναπτύσσουν την δική τους αισθητική	1.7%	7%	91.3%	4.42
Παρουσιάζουν με άνεση τις δημιουργίες τους, επιχειρηματολογώντας	2.6%	10%	87.4%	4.28
Εκφράζουν τα προσωπικά τους βιώματα μέσα από τη δημιουργία έργων	2.6%	6.6%	90.8%	4.32
Αναπτύσσουν κοινωνικές δεξιότητες μέσα από την εικαστική δημιουργία	2.6%	11.4%	86%	4.26
Δημιουργούν έργα συνδέοντάς τα με το κοινωνικό	3.1%	17.5%	79.4%	4.06

και ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο ζουν				
Εξοικειώνονται με τα πολυμέσα και να δημιουργούν εικαστικά έργα με την χρήση των νέων τεχνολογιών	5.6%	18.8%	75.6%	4.00
Αναπτύσσουν κριτική σκέψη	1.3%	6.6%	92.1%	4.36
Αναπτύσσουν ερευνητικές ικανότητες	3%	12.3%	84.7%	4.21
Παίρνουν πρωτοβουλίες - αυτενεργούν	2.1%	10.5%	87.4%	4.28
Καλλιεργούν τη δημιουργικότητά τους με τρόπο που να απολαμβάνουν σε όλη τους τη ζωή την επαφή τους με τις τέχνες	2.2%	6.6%	91.2%	4.40
Αναγνωρίζουν τα «κρυφά μηνύματα» που περνούν οι εικόνες γύρω τους	3.5%	17%	79.5%	4.12
Εναισθητοποιούνται μέσω της επαφής με την τέχνη σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος	4.8%	9.6%	85.6%	4.19
Διαμορφώνονται μέσω της τέχνης ως πολίτες	6.1%	11.4%	82.5%	4.13

3.4 Αποτίμηση της εικαστικής εκπαίδευσης που λαμβάνουν οι μαθητές

Αναφορικά με την αποτίμηση της εικαστικής εκπαίδευσης που λαμβάνουν τα παιδιά τους, οι γονείς δηλώνουν ικανοποιημένοι σε ένα ποσοστό 41.5% από το μάθημα των Εικαστικών συνολικά. Ωστόσο, με εξαίρεση το πόσο ευχαριστημένοι φαίνονται από τον εκπαιδευτικό των Καλλιτεχνικών (58.9%), από τους μέσους όρους του Πίνακα 5 μοιάζουν μέτρια ικανοποιημένοι από κάθε άλλη πτυχή της εικαστικής εκπαίδευσης που λαμβάνουν οι μαθητές. Ειδικότερα, αν και μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων δηλώνουν ευχαριστημένοι από το περιεχόμενο του μαθήματος των Καλλιτεχνικών (47.1%), την επικοινωνία τους με τον υπεύθυνο εκπαιδευτικό (46.7%) και τον τρόπο διεξαγωγής του μαθήματος (42.8%), εξίσου υψηλά είναι και τα ποσοστά μέτριου και ελάχιστου βαθμού ικανοποίησης για τις ίδιες κατηγορίες. Επίσης, μόλις το 1/3 των συμμετεχόντων εκτιμά ότι η συχνότητα και η διάρκεια του μαθήματος των Καλλιτεχνικών είναι επαρκής. Εξίσου αποθαρρυντικά είναι τα ευρήματα που αφορούν τις υποδομές του σχολείου προκειμένου να υποστηριχθεί το μάθημα των Εικαστικών, με το 55% των συμμετεχόντων να δηλώνουν μη ικανοποιημένοι. Παρόμοια είναι η εικόνα στο βαθμό ικανοποίησης των γονέων από τη συμμετοχή των μαθητών σε σχολικές καλλιτεχνικές δραστηριότητες αλλά και από την επικοινωνία τους με το σύλλογο διδασκόντων και τον διευθυντή σε θέματα που αφορούν το μάθημα των Εικαστικών.

Τα παραπάνω δεδομένα, συμφωνούν με έρευνες που υποστηρίζουν ότι παρά την αναγνωρισμένη σημασία της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης για την ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών, το μάθημα απαξιώνεται από το σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα με το χρόνο που αφιερώνεται σε αυτό να συρρικνώνεται και τις τέχνες να έχουν φθίνουσα αντιπροσώπευση κατά την άνοδο στις βαθμίδες εκπαίδευσης (Καπητανίδου, 2023· Σαράφα, 2021). Επίσης, ενώ τα Νέα Προγράμματα Σπουδών υπογραμμίζουν ότι το εργαστήριο Καλλιτεχνικών αποτελεί θεμέλιο της εικαστικής δημιουργικής έρευνας (Υπ. Απόφαση 78075/Δ1/2022), ελάχιστες σχολικές μονάδες έχουν τις αντίστοιχες υποδομές, με αποτέλεσμα να μην εξασφαλίζονται οι απαραίτητες συνθήκες για τη διεξαγωγή του μαθήματος. Τέλος, η μετακίνηση των εκπαιδευτικών Εικαστικών σε πολλά σχολεία για συμπλήρωση ωραρίου, δυσχεραίνουν την επικοινωνία τους με τους γονείς, καθιστούν δύσκολο εγχείρημα τη διεξαγωγή εκθέσεων και τη διοργάνωση καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων λόγω έλλειψης χρόνου, υποδομών και ενέργειας, ενώ αποτελούν τροχοπέδη και για τη σύσφιξη των σχέσεών τους με συναδέλφους, και τη διαμόρφωση ενός πιο υγιούς σχολικού κλίματος (Πλαστήρα, 2024).

Πίνακας 5 Αποτίμηση της εικαστικής εκπαίδευσης που λαμβάνουν οι μαθητές (Σύμφωνα με ότι σας μεταφέρουν τα παιδιά σας αλλά και τις προσωπικές σας εμπειρίες, συμπληρώστε πόσο ικανοποιημένοι είστε από... / N=229)

	Καθόλου/ Λίγο	Μέτρια	Πολύ/ Πάρα πολύ	Μ.Ο.
Τη συχνότητα του μαθήματος των Εικαστικών	30.1%	41.9%	28%	2.95
Τη διάρκεια του μαθήματος των Εικαστικών	28.4%	43.7%	27.9%	2.99
Το περιεχόμενο του μαθήματος των Εικαστικών	20.1%	32.8%	47.1%	3.36
Τον τρόπο διεξαγωγής του μαθήματος των Εικαστικών	19.6%	37.6%	42.8%	3.33
Τον εκπαιδευτικό Εικαστικών	12.7%	28.4%	58.9%	3.73
Την επικοινωνία σας με τον/την εκπαιδευτικό Εικαστικών	28.8%	24.5%	46.7%	3.31
Την επικοινωνία σας με το σύλλογο διδασκόντων και τον διευθυντή σε θέματα που αφορούν το μάθημα των Εικαστικών	39.7%	24.5%	35.8%	2.96
Τις εγκαταστάσεις/υποδομές του σχολείου όσον αφορά το μάθημα των Εικαστικών (εργαστήρι καλλιτεχνικών, υλικά κ.λπ.)	55%	27.1%	17.9%	2.39
Τη συμμετοχή των μαθητών/τριών σε σχολικές καλλιτεχνικές δραστηριότητες	44.1%	30.1%	25.8%	2.73
Συνολικά από το μάθημα των Εικαστικών	26.2%	32.3%	41.5%	3.25

Επιλογικά

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να εξετάσει πώς αντιλαμβάνονται οι γονείς μαθητών δημοτικού ή/και γυμνασίου, το ρόλο του μαθήματος των Καλλιτεχνικών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Από τα δεδομένα της μελέτης αναδείχθηκε ότι οι γονείς έχουν θετικές στάσεις απέναντι στα Εικαστικά, αναγνωρίζοντας τη συμβολή τους στην ολόπλευρη ανάπτυξη των εκπαιδευόμενων (κινητική, συναισθηματική, γνωστική, πνευματική, κοινωνική). Επιπλέον, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι αντιλήψεις των γονέων όσον αφορά το περιεχόμενο και τη φιλοσοφία του μαθήματος των Καλλιτεχνικών, συμβαδίζουν με τις κατευθύνσεις των Νέων Προγραμμάτων Σπουδών για τα Εικαστικά. Ειδικότερα, οι γονείς υποστηρίζουν ότι προτεραιότητα του εν λόγω γνωστικού αντικείμενου δεν είναι η φιλοτέχνηση έργων ή ο πειραματισμός, αλλά η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών, η διαμόρφωση της αισθητικής τους και η καλλιέργεια της δημιουργικότητάς τους ως στάσης ζωής. Κατά συνέπεια, οι γονείς θεωρούν ότι το μάθημα των Καλλιτεχνικών αποτελεί πρόσφορο έδαφος για την πραγμάτευση καιρίων σύγχρονων θεμάτων όπως η αειφορία, η πολιτιότητα, ο οπτικός πολιτισμός και οι νέες τεχνολογίες, άποψη που αντανακλάται και στην πεποίθησή τους ότι τα Εικαστικά -ως γνωστικό αντικείμενο-, δεν έχουν ως στόχο τη διασκέδαση ή τη χαλάρωση των μαθητών. Ωστόσο, ως προς την αποτίμηση της εικαστικής εκπαίδευσης που λαμβάνουν οι μαθητές, οι γονείς μοιάζουν από μέτρια έως λίγο ευχαριστημένοι, με εξαίρεση το υψηλό επίπεδο ικανοποίησής τους από τον εκπαιδευτικό Εικαστικών, τον οποίο αντιλαμβάνονται ως «εξειδικευμένο επαγγελματία».

Η εκτίμηση των γονέων απέναντι στα Εικαστικά δεν αποτυπώνεται μόνο μέσα από τις απόψεις τους, αλλά και μέσα από τις εκπαιδευτικές επιλογές που κάνουν για τα παιδιά τους. Ενδεικτικά, η αυξημένη ζήτηση για φοίτηση στα Καλλιτεχνικά Σχολεία, όπου ο αριθμός των υποψηφίων υπερβαίνει κατά πολύ τις διαθέσιμες θέσεις, λειτουργεί ως έμμεσος δείκτης της αξίας που αποδίδουν οι γονείς στην καλλιτεχνική εκπαίδευση. Για αυτούς τους γονείς είναι ιδιαίτερα σημαντικό: α) τα παιδιά τους να λάβουν εκτός της τυπικής και ανθρωπιστική-καλλιτεχνική παιδεία και β) το σχολείο να εστιάζει στην ψυχική ηρεμία και την ευημερία των μαθητών (Λιντζεράκου, 2024). Παράλληλα, η αποδοχή και ενθάρρυνση -από πλευράς των γονέων- της συμμετοχής των παιδιών τους σε Ομίλους Εικαστικών ή σε ερευνητικές εφαρμογές που υλοποιούνται σε σχολικές μονάδες - ιδιαίτερα σε Πειραματικά και Πρότυπα σχολεία-, υποδηλώνει ενεργό ενδιαφέρον για ποιοτικότερες συνθήκες εικαστικής μάθησης (Γρίμπιλα, 2021· Θεοδωροπούλου, 2012· Κοκκινάκη, 2024·

Χριστοπούλου 2008). Τα παραπάνω στοιχεία ενισχύουν τα ευρήματα της παρούσας έρευνας, καθώς αναδεικνύουν ότι η θετική στάση των γονέων απέναντι στα Εικαστικά εκδηλώνεται τόσο σε επίπεδο αντιλήψεων όσο και σε επίπεδο εκπαιδευτικών επιλογών.

Από τα παραπάνω γεννιέται το εξής ερώτημα: Αν όντως οι γονείς -οι οποίοι διαδραματίζουν κομβικό ρόλο στην εκπαιδευτική διαδικασία-, αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα διδασκαλίας της τέχνης, γιατί το μάθημα των Καλλιτεχνικών εξακολουθεί να είναι υποβαθμισμένο και να θεωρείται δευτερεύον; Πράγματι, παρά τη θεσμική τους αναγνώριση ως ισάξιου γνωστικού αντικείμενου, τα Εικαστικά δεν υποστηρίζονται επαρκώς, γεγονός που οφείλεται σε ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής: α) Το πρόγραμμα σπουδών των Καλλιτεχνικών αποτελεί «πρακτικό πρόβλημα» παρουσιάζοντας ασυμβατότητα με το χρόνο και τη χρηματοδότηση που αφιερώνεται στο εν λόγω γνωστικό αντικείμενο. Σημείο εκκίνησης του εν λόγω ζητήματος αποτελεί ο τρόπος διαμόρφωσής του, με την εκπόνησή του να αγνοεί ή να παραβλέπει τη διαδικασία επιλογής, οργάνωσης, αλληλουχίας και μετασχηματισμού της γνώσης (Deng, 2015)· β) Οι νεοφιλελεύθερες αντιλήψεις που ιεραρχούν τα γνωστικά αντικείμενα και διαχωρίζουν τη γνώση σε πολύτιμη και μη, υποβαθμίζουν τις τέχνες στο σχολείο καθώς τα οφέλη τους είναι άυλα και συνεπώς μη μετρήσιμα και «αχρείαστα» για την εισαγωγή στα ανώτερα ακαδημαϊκά ιδρύματα (Lilliedahl, 2021· Tsoumas, 2025). Οι αντιλήψεις αυτές παγιώνονται περαιτέρω μέσω της έμφασης που δίνεται από το εκπαιδευτικό μας σύστημα στις επιδόσεις, τα πρότυπα, τον ανταγωνισμό και την αξιολόγηση (Wahlström, 2020)· και γ) Δεν υπάρχει σαφής εικόνα για την κατάσταση της εκπαίδευσης των Εικαστικών καθώς οι μελέτες που διεξάγονται τόσο στον ελλαδικό χώρο, όσο και στην Ευρώπη είναι περιορισμένες. Βέβαια, αξίζει να αναφερθεί ότι τα τελευταία χρόνια καταγράφονται ερευνητικές προσπάθειες οι οποίες, αν και δεν είναι πάντοτε ευρέως διαδεδομένες, ενισχύουν την επιστημονική πληρότητα του πεδίου, αναδεικνύουν την ερευνητική στάση των εκπαιδευτικών Καλλιτεχνικών μαθημάτων και προβάλλουν κρίσιμα ζητήματα προσδοκώντας να αποτελέσουν τη βάση για τη χάραξη εστιασμένων πολιτικών με σκοπό την αναβάθμιση του μαθήματος των Καλλιτεχνικών.

Ωστόσο, η ενίσχυση του ρόλου της τέχνης στο σχολείο δεν αποτελεί αποκλειστικά ευθύνη του εκπαιδευτικού συστήματος, αλλά προκύπτει και από τη συνεργασία σχολείου και οικογένειας. Οι γονείς μπορούν να λειτουργήσουν ως «μοχλοί αλλαγής» και να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στην ενίσχυση και προώθηση της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης, μέσα από ποικίλες μορφές συμμετοχής και υποστήριξης. Σε θεσμικό επίπεδο, μέσω συλλογικών πρωτοβουλιών, οι γονείς μπορούν να διοργανώσουν καλλιτεχνικές δράσεις (Εργαστήρια, πολιτιστικές εκδηλώσεις, συνεργασίες με καλλιτέχνες κ.α.), εμπλέκοντας το σχολείο με την κοινωνία και διαμορφώνοντας ένα πιο δημιουργικό μαθησιακό περιβάλλον (Eisner, 2002). Επίσης, μπορούν να συμβάλουν στη σύνδεση του σχολείου με πολιτιστικούς φορείς, όπως μουσεία, γκαλερί και πολιτιστικά κέντρα, διευρύνοντας τις μαθησιακές εμπειρίες των μαθητών (Szűcs et al., 2023). Επιπλέον, οι γονείς μπορούν να συμβάλουν στον εμπλουτισμό της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης μέσω της υλικής και οργανωτικής υποστήριξης, καθώς η ποιότητα της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης επηρεάζεται άμεσα από τη διαθεσιμότητα πόρων και υποδομών (Bamford, 2006· Tang & Balinas, 2024). Τέλος, καθώς η στάση των γονέων απέναντι στην τέχνη επηρεάζει άμεσα τη στάση των παιδιών τους, η ενθάρρυνση της καλλιτεχνικής έκφρασης στο σπίτι, η συμμετοχή σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες και η θετική αποτίμηση των καλλιτεχνικών μαθημάτων αποτελούν τρόπους με τους οποίους μπορούν να ενισχυθούν τόσο το ενδιαφέρον, όσο και τα κίνητρα των μαθητών (Tang & Balinas, 2024· Winner et al., 2013).

Κλείνοντας, η παρούσα μελέτη θα μπορούσε να αποτελέσει εφαλτήριο για περαιτέρω έρευνα. Αρχικά, θα ήταν ενδιαφέρον τα ερωτήματα που τέθηκαν εδώ να διερευνηθούν ποιοτικά, προκειμένου να «φωτίσουν» τα ποσοτικά δεδομένα και να προσφέρουν βαθύτερη κατανόηση του υπό εξέταση φαινομένου. Εξίσου χρήσιμη θα ήταν και μια μεγαλύτερης κλίμακας ποσοτική έρευνα, ώστε τα πορίσματα αφενός να είναι πιο έγκυρα και γενικεύσιμα, και αφετέρου να αποτελέσουν εφαλτήριο για τη χάραξη εκπαιδευτικών πολιτικών. Επίσης, η ανάλυση περιεχομένου των Νέων Προγραμμάτων Σπουδών Καλλιτεχνικών, όπως και μια συγκριτική μελέτη αυτών με τα αντίστοιχα Προγράμματα παγκοσμίως, θα πρόσφεραν πολλά στη σχετική βιβλιογραφία. Επί προσθέτως, πολύτιμη θα ήταν μια μελέτη που θα εξέταζε τις απόψεις γονέων, των οποίων τα παιδιά φοιτούν σε Καλλιτεχνικά ή Πειραματικά/Πρότυπα σχολεία που διαθέτουν Ομίλους Εικαστικών, όπου ο χρόνος και οι συνθήκες μάθησης είναι ευνοϊκότερες. Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον θα είχε η διερεύνηση των στάσεων και

αντιλήψεων μαθητών, εκπαιδευτικών γενικής παιδείας αλλά και στελεχών της εκπαίδευσης απέναντι στο μάθημα των Εικαστικών, προκειμένου να καταγραφεί μια πληρέστερη εικόνα της θέσης του μαθήματος στη συνείδηση όλων των εμπλεκομένων στη μαθησιακή διαδικασία.

Βιβλιογραφία

- Arendt, H. (2012). *Η κρίση της κουλτούρας και άλλα κείμενα*. Στάσει Εκπίπτοντες.
- Ardouin, I. (2000). *Η καλλιτεχνική αγωγή στο σχολείο*. Νεφέλη.
- Bamford, A. (2006). *The wow factor: Global research compendium on the impact of the arts in education*. Waxmann Verlag.
- Βάος, Α. (2008). *Ζητήματα διδακτικής των εικαστικών τεχνών. Το καλλιτεχνικό εγχείρημα ως παιδαγωγική πράξη*. Τόπος.
- Black, J., & Browning, K. (2011). Creativity in Digital Art Education Teaching Practices. *Art Education*, 64(5), 19-34. <https://doi.org/10.1080/00043125.2011.11519140>
- Γρίμπιλα, Ε. (2021). *Οι εικαστικές τέχνες ως γλώσσα διαπραγμάτευσης σε πολυπολιτισμικές τάξεις της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης* (Διδακτορική Διατριβή). Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Παιδαγωγική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. <http://hdl.handle.net/10442/hedi/51177>
- Chapman, L.E. (1993). *Διδακτική της τέχνης: Προσεγγίσεις στην Καλλιτεχνική Αγωγή*. Νεφέλη.
- Deng, Z. (2015). Michael Young, knowledge and curriculum: An international dialogue. *Journal of Curriculum Studies*, 47(6), 723-732. <https://doi.org/10.1080/00220272.2015.1101492>
- Dewey, J. (1934). *Art as experience*. Perigee.
- Dhanapal, S., Kanapathy, R., & Mastan, J. (2014). A study to understand the role of visual arts in the teaching and learning of science. *Asia-Pacific Forum on Science Learning & Teaching* 15,(2). https://eduhk.hk/apfslt/download/v15_issue2_files/dhanapal.pdf
- Duncum, P. (2002). Visual Culture Art Education: Why, What and How. *International Journal of Art Design Education*, 21(1), 14–23. <https://doi.org/10.1111/1468-5949.00292>
- Efland, A.D. (2002). *Art and Cognition: Integrating the visual arts in the curriculum*. Teachers College Press.
- Eisner, E. (2002). *The arts and the creation of mind*. Yale University Press.
- Ζαρκάδα, Α. (2019). *Η διδασκαλία των μαθημάτων αισθητικής αγωγής από εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Διερεύνηση των εμπειριών και των απόψεων εκπαιδευτικών που ανήκουν σε διαφορετικές γενιές* (Διπλωματική εργασία). Τμήμα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. <https://apothesis.eap.gr/archive/item/86484>
- Friend, M., & Cook, L. (1996). *Interactions: Collaboration skills for school professionals*. Longman.
- Gardner, H. (1990). *Art education and human development*. J. Paul Getty Trust.
- Gibson, M. A., & Larson, M. A. (2007). Visual arts and academic achievement. *Journal for Learning through the Arts*, 3(1). <https://doi.org/10.21977/D93110057>
- Hoover-Dempsey, K. V., & Sandler, H. M. (1997). Why do parents become involved in their children's education? *Review of Educational Research*, 67(1), 3-42. <https://doi.org/10.2307/1170618>
- Θεοδωροπούλου, Ι. (2012). *Τα Εικαστικά στο Δημοτικό Σχολείο : Η Σχολική Πραγματικότητα, Τα Σχολικά Εγχειρίδια και ο ρόλος του δασκάλου. Έρευνα Δράσης Στην Τάξη Του Δημοτικού, Προτάσεις και Προοπτικές* (Διπλωματική Εργασία). Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Σχολή Κοινωνικών Και Ανθρωπιστικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Πατρών. <http://hdl.handle.net/10889/5796>

- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (χ.χ.). *Η Φιλοσοφία των Νέων Προγραμμάτων σπουδών*. Ανακτήθηκε 1 Νοεμβρίου 2025 από <https://www.iep.edu.gr/i-filosofia-ton-neon-programmaton-spoudon/>
- Isakov, A. (2023). Approaches to Teaching Art in a Digital Age: An Analytical Review of Research between 2000-2021. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 2(10), 8-19.
- Καπητανίδου, Σ. (2023). *Παιδαγωγική και Τέχνη: Το μάθημα των εικαστικών στο σύγχρονο σχολείο* (Διπλωματική εργασία). Τμήμα Γραφικών Τεχνών και Πολυμέσων, Σχολή Εφαρμοσμένων Τεχνών και Βιώσιμου Σχεδιασμού, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. <https://apothesis.eap.gr/archive/item/194860?lang=en>
- Kemperl, M. (2013). Contemporary Art and Citizenship Education: The Possibilities of Cross-Curricular Links on the Level of Content. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 3(1), 97-138. <https://doi.org/10.26529/cepsj.253>
- Κοκκινάκη, Α. (2024). *Η εικαστική βιωματική αντίληψη των παιδιών μέσα από τον σύγχρονο πολιτισμό και την αισθητική της καθημερινότητας: καλλιτεργώντας τον σχεδιασμό (design) στο πλαίσιο του συμμετοχικού και αειφορικού σχεδιασμού στο αλληλεπιδραστικό και παιγνιώδες περιβάλλον μιας κοινότητας, για μια ολιστική προσέγγιση της ανάπτυξης* (Διδακτορική Διατριβή). Τμήμα Εσωτερικής Αρχιτεκτονικής, Σχολή Εφαρμοσμένων Τεχνών & Πολιτισμού, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής. <http://hdl.handle.net/10442/hedi/57073>
- Κωτόπουλος, Τ.Η., Χατζηπαναγιωτίδη, Α. & Βακάλη, Α.Π. (2019). Η Δημιουργική γραφή ως θεραπευτική γραφή. Στο *Γραμματισμός και Σύγχρονη Κοινωνία: Ταυτότητες, κείμενα, θεσμοί*, Πρακτικά του 3ου Διεθνούς Συνεδρίου (σσ. 236-251). Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας και Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου. https://www.pi.ac.cy/pi/files/epimorfosi/synedria/literacy/2019/3rd_Lit_Con_Proceedings.pdf
- Λιντζεράκου, Ε. (2024). *Η αποτελεσματικότητα και βιωσιμότητα των καλλιτεχνικών σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: συμβολή στη διοίκηση και ηγεσία στην εκπαίδευση* (Διδακτορική Διατριβή). Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Φιλοσοφική σχολή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. <http://hdl.handle.net/10442/hedi/56822>
- Lilliedahl, J. (2021). Why the arts are not considered core knowledge in secondary education: a Bernsteinian analysis. *Journal of Curriculum Studies*, 54(2), 165–178. <https://doi.org/10.1080/00220272.2021.1925971>
- Liu, K., Tang, H., & Yang, Y. (2022). The art education in China under the double reduction policy. In *International Conference on Science Education and Art Appreciation (SEAA 2022)* (pp. 1305-1312). Atlantis Press. 10.2991/978-2-494069-05-3_157
- Μαλαφάντης, Κ. Δ. (2020). Η τέχνη ως μέσο πολιτισμικής καλλιέργειας και εκπαίδευσης. *MusEd: Μουσείο-Σχολείο-Εκπαίδευση*, 1(2). <https://doi.org/10.26220/mused.4178>
- Martin, J., Ranson, S., & Tall, G. (1997). Parents as partners in assuring the quality of schools. *Scottish Education Review*, 29(1), 39-55. <https://doi.org/10.1163/27730840-02901006>
- Ματσαγγούρας, Η., & Πούλου, Μ. (2008). Σχέσεις σχολείου και οικογένειας: Εναλλακτικές θεωρήσεις του περιεχομένου και του πλαισίου των σχέσεων. Στο Α. Μπρούζος, Π. Μισαηλίδη, Α. Εμβαλωτής & Α. Ευκλείδη (Επιμ.), *Σχολείο και Οικογένεια, Τόμος 6* (σ.σ. 35-67). Ελληνικά Γράμματα.
- Μιχαηλίδου Μ., & Πετρά Ζ. (2016). Η Τέχνη διδάσκει και διδάσκεται. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 2015(2), 842–847. <https://doi.org/10.12681/edusc.178>
- Πεντέρη Ε., & Πετρογιάννης Κ. (2013). Σύνδεση σχολείου-οικογένειας και το ζήτημα της μεταξύ τους συνεργασίας: Κριτική παρουσίαση βασικών θεωρητικών μοντέλων. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 1(1), 2–26. <https://doi.org/10.12681/hjre.8790>

- Πλαστήρα Ρ. (2024). Καλλιερμώντας την ιδιότητα του πολίτη μέσα από το μάθημα των καλλιτεχνικών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση: Εμπειρίες, εκτιμήσεις και απόψεις εκπαιδευτικών. *Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης*, 10, 174–195. <https://doi.org/10.12681/dial.38676>
- Pirchio, S., Tritrini, C., Passiatore, Y., & Taeschner, T. (2013). The role of the relationship between parents and educators for child behaviour and wellbeing. *International Journal about Parents in Education*, 7(2). <https://doi.org/10.54195/ijpe.18223>
- Ραπανάκη Μ., & Σιδηροπούλου Μ. (2024). Η μετάβαση του Ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος προς τον οπτικό γραμματισμό: Μια μελέτη των Νέων Προγραμμάτων Σπουδών των Εικαστικών Τεχνών. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 13(2), 156–168. <https://doi.org/10.12681/hjre.37392>
- Σάλλα, Τ. (2008). *Καλλιτεχνική Παιδεία και Παιδαγωγικά Συστήματα*. Νήσος.
- Σαράφα, Ζ. (2021). *Η σημασία Της Εικαστικής Παιδείας στο πεδίο Του πολιτισμού. Απόψεις και στάσεις εκπαιδευτικών* (Διπλωματική εργασία). Τμήμα Διοίκησης Πολιτισμικών Μονάδων, Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. <https://apothesis.eap.gr/archive/item/156594>
- Sheridan, K. M., Veenema, S., Winner, E., & Hetland, L. (2022). *Studio thinking 3: The real benefits of visual arts education*. Teachers College Press.
- Szűcs, T., Váradi, J., Kelemen, H., Miklódi-Simon, Z., & Pusztai, G. (2023). The role of parents in their children's artistic education: The effect of parental involvement in the transgenerational process. *Harmonia: Journal of Arts Research and Education*, 23(2), 375-386. <http://dx.doi.org/10.15294/harmonia.v23i2.42547>
- Tang, Q., & Balinas, J. M. (2024). Exploring the influence of parental support on students' art education achievement. *Journal of Education and Educational Research*, 10(2), 199-204. <https://doi.org/10.54097/xt6fkW58>
- Tsoumas, J. (2025). Visual Arts Education in Greek Primary And Secondary Schools. *Cognizance Journal of Multidisciplinary Studies*, 5(11), 49-55. [10.47760/cognizance.2025.v05i11.007](https://doi.org/10.47760/cognizance.2025.v05i11.007)
- Υπ. Απόφαση Φ12/657/70691/Δ1/2016, Ωρολόγιο Πρόγραμμα Ενιαίου Τύπου Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Β 1324/11.05.2016).
- Υπ. Απόφαση 94207/Δ2/2021, Ωρολόγιο Προγραμμάτων μαθημάτων των Α', Β' και Γ' τάξεων του Ημερησίου Γυμνασίου, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Β 3791/13.08.2021).
- Υπ. Απόφαση 66121/Δ2/2022, Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος των Καλλιτεχνικών των Α', Β' και Γ' τάξεων Ημερησίου Γυμνασίου, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Β 2788/03.06.2022).
- Υπ. Απόφαση 78075/Δ1/2022, Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα των Εικαστικών στο Δημοτικό Σχολείο, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Β 3415/01.07.2022).
- Uludag, A. (2008). Elementary preservice teachers' opinions about parental involvement in elementary children's education. *Teaching and Teacher Education*, 24(3), 807-817. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2006.11.009>
- Vygotsky, L. S. (1971). *Psychology of art*. MIT Press.
- Wahlström, N. (2020). Tracing implications of transnational policy in curriculum events. *The Curriculum Journal*, 31(4), 587-604. <https://doi.org/10.1002/curj.62>
- Winner, E., T. Goldstein and S. Vincent-Lancrin (2013), *Art for Art's Sake?: The Impact of Arts Education*, Educational Research and Innovation, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/9789264180789-en>.

Χριστοπούλου, Μ. (2008). *Σχεδιάζοντας ένα πρόγραμμα σπουδών οπτικού πολιτισμού για την Ελληνική εκπαίδευση* (Διδακτορική Διατριβή). School of education, Roehampton University.
<http://hdl.handle.net/10442/hedi/52693>